

Érzelmekről őszintén

■ A GYEREKEK ÉS A VÉR SZERINTI CSALÁDJAİK KÖZÖTTI KAPCSOLATOK TÁMOGATÁSA¹

A helyettes szülői/nevelőszülői gondoskodás során a legmesszebbmenően támogatniuk kell a gyerekek és a vér szerinti szülők közötti kapcsolatokat. Ezek közé tartozik többek között: a gyerek és a testvérei közötti kapcsolat tiszteletben tartása és támogatása; ismerniük kell a látogatások várható hatásait a gyerekek viselkedésére és érzelmeire; tudniuk kell, hogyan beszélgessenek a gyerekekkel a családi kapcsolataikról; el kell sajátítaniuk azokat a módszereket, amelyekkel a gyerekek identitását segítik.

(3. kompetencia, FIKSZ)

■ KAPCSOLATTARTÁS

A nevelőszülő legnehezebb, legvitatottabb, legtöbb indulatot gerjesztő feladata minden kétséget kizáróan a kapcsolattartás. Noha józan ésszel belátható ennek fontossága, gyakran a legjobb, legképzettebb nevelőszülők is kötelező, szükséges rosszként tartják számon.

Mi nevelőszülők, sokszor bosszankodunk az „elrontott” hétvégék miatt, amikor hiába várunk, a rosszul sikerült találkozások miatt, amikor a gyerekek kezelhetlenné válnak, a fásasztó, kötelező program, a bántó megjegyzések miatt. Gyakran érezzük azt, hogy kapcsolattartás nélkül sokkal könnyebb lenne az életünk, sokkal nyugodtabbak lennének gyermekeink.

■ PARAGRAFUSOK

Tekintsük át a nevelőszülőséget, és a kapcsolattartást érintő alapvető rendelkezéseket, a nevelőszülői kompetenciákat és a gyermeki jogokat.

54. § (1) Nevelőszülő az a nagykorú, cselekvőképes, büntetlen előéletű, a külön jogszabályban meghatározott felkészítő tanfolyamon eredménnyel részt vett személy lehet, aki személyisége és körülményei alapján alkalmas a nála elhelyezett gyermek kiegyensúlyozott fejlődésének biztosítására, és a családjába történő visszakerülésének támogatására

54. § (3) Hivatásos nevelőszülő az a nevelőszülő, aki a külön jogszabályban

meghatározott képesítési előírásoknak megfelel.

7. § (4) A gyermeknek joga van származása, vér szerinti családja megismeréséhez és a kapcsolattartáshoz².

■ Kompetenciák³

A nevelőszülőnek az alábbi kompetenciákkal kell rendelkezni:

1. A gyerekek védelmezése és gondozása

2. A gyerekek fejlődési szükségleteinek kielégítése és a fejlődési elmaradások kezelése

3. A gyerekek és a vér szerinti családjaik közötti

kapcsolatok támogatása

4. A gyerekek életre szóló biztonságos, gondoskodó kapcsolat biztosítása

5. Szakértői munkacsoport tagjaként dolgozni

■ Gyermeki jogok⁴

7. § (1) A gyermek szüleitől vagy más hozzátartozóitól csak saját érdekében, törvényben meghatározott esetekben és módon választható el. A gyermeket kizárólag anyagi okból fennálló veszélyeztettség miatt nem szabad családjától elválasztani.

(2) A gyermeknek joga van – örökbefogadó családban vagy más, családot pótló ellátás formájában – a szülői vagy más

hozzátartozói gondoskodást helyettesítő védelemhez.

(3) A gyermek helyettesítő védelme során tiszteletben kell tartani lelkiismereti és vallásszabadságát, továbbá figyelemmel kell lenni nemzetiségi, etnikai és kulturális hovatartozására.

(4) A gyermeknek joga van származása, vér szerinti családja megismeréséhez és a kapcsolattartáshoz.

(5) A gyermeknek joga van ahhoz, hogy mindkét szülőjével kapcsolatot tartson abban az esetben is, ha a szülők különböző államokban élnek.

8. § (1) A gyermeknek joga van a szabad véleménynyilvánításhoz, és ahhoz, hogy tájékoztatást kapjon jogairól, jogai érvényesítésének lehetőségeiről, továbbá ahhoz, hogy a személyét és vagyonát érintő minden kérdésben közvetlenül vagy más módon meghallgassák, és véleményét korára, egészségi állapotára és fejlettségi szintjére tekintettel figyelembe vegyék.

9. § (1) Az átmeneti vagy tartós nevelésbe vett gyermek joga különösen, hogy életkorához, egészségi állapotához, fejlettségéhez, valamint egyéb szükségleteihez igazodóan állandóságot, érzelmi biztonságot nyújtó teljes körű ellátásban, gondozásban, – nemzetiségi, etnikai és vallási hovatartozását figyelembe vevő – megfelelő nevelésben, oktatásban részesüljön,

■ A NEVELŐSZÜLŐSÉGRŐL...

■ ...szubjektíven:

– A nevelőszülő az az ember, aki nemcsak otthonát, de szívét is kitarja, amikor családjába fogadja egy másik

¹ A Budapest Főváros Önkormányzata és Pest Megye Önkormányzata által 2005 októberében közösen meghirdetett szakmai tanulmány pályázat második helyezett munkája.

² 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról Nevelőszülők Gyermeki jogok

³ www.csagyi.hu – FIKSZ program – Kompetenciák

⁴ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

anya gyermekét. Nemcsak munkáját adja a gyermekneveléshez, de életét, minden napjait osztja meg a gyermekkel. Egymás életének részévé válnak.

■ ...humorosan:

– A nevelőszülő az a külön „emberfaj”, aki a „hogya vagy?” kérdésre – ha mögötte igazi érdeklődést érez – képes gondoljainak végeláthatatlan folyójával elárasztani a meglepett kérdezőt. Szerencsésebb esetben csupán néhány sztori meghallgatása a meggondolatlanul feltett kérdés nem várt következménye.

■ ...kissé ironikusan:

– A nevelőszülő az az ember, aki soha senkivel és semmivel sincs megelégedve.

Elégedetlen

– a törvényekkel, mert hiányosak, egyet sem talál, amelyiket az ő érdekében alkottak volna

– a hivatalokkal, mert lassú az ügyintézés

– a munkáltatóval, mert nem kap elég megbecsülést, elismerést

– a fizetéssel, mert kevés

– a nevelőszülői tanácsadóval, mert gyakran jön, vagy ritkán jön

– a kapcsolattartással, mert nincs, vagy van

– a vér szerinti szülővel, mert ittasan, ápolatlanul, vagy késve jön a láthatásra, vagy egyáltalán nem jön

– a saját családjával, mert keveset segítenek, vagy éppenséggel túl sokat szólnak a dolgaiba

– a nevelt gyermekkel, mert kamaszként a jóistenre sem hallgat, pedig a lelket kitenné érte

– de legfőképpen saját magával, mert nem tudta mire vállalkozott, erősebbnek, türelmesebbnek hitte magát, túlvállalta magát

■ ELLENTMONDÁSOK

Nevelőszülőkkel kapcsolattartásról beszélgetve nagyon eltérő, egymásnak ellentmondó véleményeket hallhatunk. Azok a nevelőszülők és nevelt gyermekeik, akiknek nincs semmiféle vér szerinti kapcsolatuk, szenvednek annak hiányától, míg a kapcsolatot tartók annak meglététől szenvednek.

Megjegyzem, hogy sok nevelőszülői tanfolyamra jelentkező azért mond le a

nevelőszülőségről, mert arra a feladatra, hogy kapcsolatot tartson a vér szerinti szülőkkel első hallásra képtelennek érzi magát.

Két testvért nevelő hagyományos nevelőszülő ismerősöm elmérgesedett és kezelhetetlen kapcsolata az agresszív édesanyjával oda vezetett – miután kamaszlányát sikeresen ellene fordította – hogy a nevelőcsaládhoz nagyon ragaszkodó kis öccsnek is el kellett hagynia életét egyetlen biztonságosnak érzett otthonát. Édesanyjuk kérésére visszakerültek a gyermekotthonba, ahol, mint mondta „legalább nem szeretik el tőlem a gyermekeimet”.

Nagyon kevés nevelőszülő büszkélkedhet hosszú távon jól működő kapcsolattartással. Közéjük tartozik három gyermeket nevelő kolléganóm, aki olyan kapcsolatot épített ki egyik gyermeke édesanyjával, hogy kórházi kezelése alkalmával őt nevezte meg legközelebbi hozzátartozójaként. Másik gyermeke kapcsolattartásáról ezt írja: „A legkisebb hetente megy az anyukájához, pár órát együtt töltenek. Neki nagyon nagy öröm ez (néha én érzem magam féltékenynek, annyira szereti az anyját). Szerintem őt haza fogják vinni, ha kicsit stabilabb lesz az anya helyzete.”

Tíz gyermeket nevelő volt tanfolyamtársam gyermekei közül hatnak (közülük négyen testvérek) állandó, rendszeres kapcsolata van szüleikkel és más rokonaikkal. Hétfégetek és a szünidők nagy részét vér szerinti családjuk körében töltik. Mint mondja: minden anya-társsal tegeződik, jó a viszonyuk.

Internetes fórumon olvastam, hogy a nevelőszülő közös nyaralást szervezett a vér szerinti anyukával, nevelt gyermeke nagy örömeire.

Sikertörténeteket hallva felmerül a kérdés, vajon mik lehetnek azok az okok, amelyek meggátolják, hogy a gyermek örömteli eseményként élje meg a vér szerinti családjával való találkozásokat?

■ A KAPCSOLATTARTÁS BUKTATÓI

A nevelőszülő metakommunikációval közvetíti – akaratán kívül is – elutasítását, ellenszenvét, riadalmát, a vér szerinti szülő, rokon iránt, amit a gyermek érzékeny „radarjaival” nagyon pontosan felfog. Sok esetben a gyermek iránti félté-

kenység (mindkét részről) az akadályozója a jó kapcsolatnak. A vér szerinti szülő döbbenet tapasztalja, hogy gyermeke egyre erősebben kötődik a nevelőszülőhöz, aki számára továbbra is csak „egy idegen nő” marad. A nevelőszülő nem érti, hogy lehet az, hogy nevelt gyermeke a látható minőségi, színvonalbeli különbségek ellenére nagyon jól érzi magát vér szerinti családjában otthonában, és mennyire becsben tartja az onnan kapott olcsó, értéktelen ajándékokat. Sokszor hallottam azt a panaszt, hogy a gyerek úgy örült néhány háztartási keksznek, vagy egy szem cukornak, hogy a nevelőszülő kis híján infarktust kapott.

Egyik kolléganóm szelíd erőszakkal vette le a gyerekről egy hét után, nagyon mosásba kívánczó pólóját, amit édesanyjától kapott. Pedig, mint mondta, kicsi is, kopott is, legszívesebben kukába dobná. Hasonló kísértést más nevelőszülő is és jómagam is átéltem és átélek gyakran, amikor a látogató édesanyák kukából kiszedett, jobb esetben családsegítőkből beszerzett, több szatyornyi ruhával, és játékkal állítanak be, szeretetük és gondoskodásuk bizonyosságát.

Előfordul, hogy a vér szerinti szülő ittasan és/vagy ápolatlanul jelenik meg, és minősíthetetlen stílusban beszél a nevelőszülővel, vagy más jelenlevő szakemberrel. Egyik gyermekem édesanyja több alkalommal kritizálta nevelési módszereimet, és „tanácsaival” látott el. Nevelőszülői tanácsadómmal „karöltve”, szelíd határozott figyelmeztetéssel elejét vettük a további értelmetlen vitának.

■ MEGMENTHETŐ HELYZETEK

A TEGYESZ-ben hétféteken párhuzamosan folynak a láthatások, alkalmas hely híján az aulában akaratlanul is szemtanúi vagyunk egymás kapcsolattartásainak. A várakozás ideje alatt alkalmunk van egymással beszélgetni. Ilyenkor természetesen kézenfekvő a téma. Egyik kolléganóm éppen azon dohogott, hogy már sokadik alkalommal várják hiába az anyukát, és majd ő megmondja a magáét. Mégis, amikor késve megérkezik, kedvesen fogadja. Később újra látom őket, amint az automatából kávéval vendégeli meg, és fülembe súgja, „mindig így szoktam, „csórinak” nem telik rá”, majd türelmesen végighallgatja panaszait, né-

ha-néha rászólva az unalmában rakoncát-lankodó kisleányra.

A másik asztalnál a testvérpárt látogató apa és nagyobb gyermekei egyre biztatják a kislányokat, hogy fogyasszák a kapott édességeket. Nevelőanyjuk aggódó-beletörődő arckifejezését látva egyértelmű, hogy nem az első „láthatás utáni gyomorrontás” van készülődésben.

Nem ritka eset, hogy fizetés után annyi ajándékkal felpakolva jön az anyuka, hogy a gyermek a bőség zavarától szenved, következő alkalommal pedig semmit sem tud hozni, mert „még sokára lesz fizetés”.

A kapcsolattartások kevés kivételtől eltekintve hasonlóképpen zajlanak. Elég gyakori, hogy nem tudnak mit kezdeni egymással anya és gyermeke. Vagy anyuka, ahelyett, hogy gyermekével foglalkozna, „szívesebben” panaszkodik a nevelőszülőnek, vagy a jelenlévő nevelőszülői tanácsadónak, miközben ők több-kevesebb sikerrel próbálják rávezetni a kapcsolattartás lényegére.

Gyakran kerül szóba a pénz, az anyagi helyzet. Nagyobbik fiam édesanyja több alkalommal megkérdezte kapom-e rendszeresen a tőle levont gondozási díjat, és mit veszek belőle a kisleánynak. Mondtam, hogy nem én kapom az összeget, de láthatóan nem hitte el. Őszintén szólva felháborító pimaszságnak vettem ezt a kérdőre vonást, ráadásul tudtam, ötszáz forintról van szó. Később elgondolkoztam és rá kellett jönnöm, hogy az ő anyagi körülményei között igenis sok ez az ötszáz forint, nyilván nem véletlen, hogy csak ennyi vonható le tőle, és ha már ki kell fizetnie szeretné, ha valóban a gyermeke tartására fordítanak. Ha jól meggondolom, ez is egyfajta törődés.

Mindeközben a gyerek korától és temperamentumától függően – teljesen jogosan – próbálja magára vonni a figyelmet, eleinte csak közbeszólásokkal, majd egyre harsányabb viselkedéssel, rendetlenkedéssel. Nem ritka az sem, hogy a látogatás idő előtt ér véget, mert az anyukának halaszthatatlan intéznivalója miatt hamarabb mennie kell. Olykor a gyermek a búcsúzásból is majdnem kimarad.

Testvérpárt nevelő nevelőszülő meséli: „Csabiék anyukája nehéz eset, nem sok mindent lehetett vele kezdeni. Rendszerint csendesen ült, én meg vért izzadtam,

hogy ne fulladjon némaságba az egész. Itt szükség volt felügyeletre (gyakran piás). Csabi meg sem maradt vele kettesben, rendszerint hátat is fordított neki.”

Másik tipikus eset a fent említett, amikor a vér szerinti szülő teletömi a gyereket édességgel, pusztán jóindulatból. Nem sokat ér a kérés, hiszen ők csak a jóízűen majszoló gyermeket látják, a hasát fájlaló nyöszörgő emberke már a mi gondunk. Ilyenkor csak arra számíthatunk, hogy a gyerek előbb-utóbb tanul az esetből.

Ha a nevelőszülő elég empátiával rendelkezik, megértő és türelmes, az ilyen találkozások minősége javítható. Gyakran elég kis segítséggel, észrevétlenül irányítani a gyermek és édesanyja egymásra hangolódását.

Saját tapasztalatból tudom, hogy a svár környezet mennyire gátolja az anya és gyermeke közötti érzelmi kötődés kialakulását.

Ha sikerül a találkozásokat tartalommal megtölteni, van közös érdeklődés, közös játék, közös élmény, az hihetetlenül sokat lendít a kapcsolat építésén.

■ SZORONGÁSAINK

■ Ha a gyermek szorong

Más a helyzet, ha a gyermek okkal, vagy ok nélkül szorong a láthatásoktól, mert rossz emlékei vannak, vagy olyan régen találkozott vér szerinti családjával, hogy már nem is emlékszik rájuk. Talán hallott valamit, amit félreértett. Vagy nagyon is jól értett, ezért fél. Tapasztaltam, hogy vér szerinti szülők teljes természetességgel beszélnek kisgyermekük előtt olyan dolgokról, amit koruknál fogva még nem érthetnek meg, illetve félreérthetnek.

Egy látogató édesanyját korholták újabb terhessége miatt, mire ő felháborodva tiltakozott, „öljem meg inkább a gyermekemet?” Ezt hallva ölében ülő négyéves forma kislánya zokogni kezdett, nyilvánvalóan magára értve anyja „ölési szándékát”.

Négy éves volt a fiam, amikor először találkozott a nagymamájával, aki pár perccel a találkozás után fiam édesanyjával a gyermek előtt latolgatta, vajon a két számításba vehető apa-jelölt közül melyik lehet a gyermek apja, a külső hasonlóság alapján.

Esetleg annyira kötődik a nevelő családnak, hogy az ő elvesztésüktől fél. Talán miattunk nem mer szeretni, azt hiszi ezzel megbánt bennünket. Nem tudja, szabad-e két „anyát” szeretni.

Próbáljuk kideríteni szorongásai okát. Biztassuk, hogy beszéljen félelméről, érzéseiről. Nyugtassuk meg, biztosítsuk róla, hogy szeretjük, vigyázunk rá. Legyünk őszinték vele.

Tartsunk alapos önvizsgálatot, nem mi tápláljuk-e szorongását be nem vallott féltékenységünkkel, ellenszenvünkkel szülőanyja iránt.

Ellenszenvünk könnyen legyőzhető, ha végiggondoljuk, hogy az általunk szeretett gyermek jó tulajdonságait feltehetően szülőanyjától örökölte. Így talán tudunk más szemmel nézni rá.

Ne kényszerítsük a gyereket „kaukázusi krétakörbe”! Engedjük meg neki, hogy szorongás, lelkiismeret-furdalás nélkül szabadon, szerethessen.

Ne akarjuk elszakítani vér szerinti köteleiket. Azt tartja a mondás: a vér nem válik vízzé. Ne okolhasson minket serdülő, majd felnőtt korában elveszett, megromlott családi kapcsolatai miatt.

Egyik gyermekemet családomba kerülése után fél évig – önhibáján kívül – nem látogatta édesanyja. Kisleány látszólag teljesen elfelejtette, bár már öt éves volt és előtte rendszeres kapcsolatuk volt. A vele kapcsolatos kérdésekre következetesen „nem emlékszem”-mel válaszolt. Fél év után bukkant gyermeke nyomára anyja, és kért láthatást. Ahogy közeledett a találkozás időpontja sorra jöttek elő a gyermek emlékei, az emeletes házról, az ágyáról, a nagy plüss elefántról, amivel olyan jó birkózni.

Ha szorongása pszichoszomatikus tünetekkel jár, fejfájás, hányás, hasmenés, bepiselés, és ezek hosszabb ideig fennállnak mindenképpen orvosi, pszichológusi segítségre van szükség.

Ha nyilvánvaló oka van szorongásának, próbáljuk megszüntetni ezeket, akár mi magunk, akár szakember segítségét igénybe véve.

■ Amikor oka van a gyermek szorongásának

Nevelőszülő meséli: „A testvérpár közül a kisleányt az anya négy és fél éves koráig nevelte, közöttük nagyon szoros volt

a kapcsolat. A kislány az anya nem nevelte, nem is tudta elfogadni. Eleinte minden második héten jött, de csak a kislánnyal foglalkozott, a kislány elmondta minden hülyének, belekötött, hogy néz ki, mi lesz belőle, börtöntöltelek lesz, mint az apja, stb. Előfordult, hogy meg is ütötte. Azt hangoztatta, hogy neki csak egy gyereke van, neki nincs fia. Ekkor kértük az örökbefogadhatóvá nyilvánítását, de a gyámhivatal elutasította, mivel van kapcsolattartás.”

„Ahogy a kislány egyre nőtt, kezdte észrevenni anyja állapotát (alkohol, mosdatlanság, stb.), feszélyezve érezte magát anyjával, bár még a mai napig is fontos számára. Sajnos a tavalyi évben az anya egyetlen alkalommal jött, (nincs pénze, alig lehetett kideríteni hol lakik) így megindították a tartós nevelésbe vételt.”

■ Ha a vér szerinti szülő szorong

A vér szerinti szülő is szorong. Hogyan fog megfelelni gyermeke elvárásainak, hogyan vegye fel a versenyt a szinte hasonlíthatatlanul jobb anyagi körülmények között élő nevelőszülővel. Hogyan tud gyermekének ajándékot vinni, amikor a rezsire sem elég a pénze. Szereti-e még őt a gyermeke. Féltékenység munkál benne, mert észreveszi a gyermek és a nevelőszülő egymásra pillantásában sugárzó fényt. Bántja, hogy a gyermek minden apró-cseprő dologgal ahhoz a másikhoz fordul, és őt is anyának szólítja.

Hogyan fogja fogadni a nevelőszülő, nem nézi-e le. Nem fogja-e a gyereket ellene nevelni. Visszakapja-e még a gyermekét. Egyáltalán mi lesz vele. Segít-e neki valaki, hogy kilábaljon ebből az egész lehetetlen helyzetből.

Ezek a feszültségek minden esetben kisebb-nagyobb összetűzéshez vezetnek, amelynek kimenetele kevés kivételtől eltekintve a nevelőszülővel függ.

■ Amikor a nevelőszülő is szorong

Most jó lenne azt írni, hogy bezzeg a nevelőszülő nem szorong, ő a helyzet magaslatán áll, jól képzett, nagyszerűen megold minden felmerülő problémát. Persze ez nem lenne igaz.

A kompetenciák, amelyeket a képzés során olyan jól elsajátítottunk, vagy leg-

alábbis úgy véltük, amelyekből elméletben sikeres vizsgát tettünk, olykor a gyakorlatban cserben hagynak bennünket. Nekünk is vannak álmatlan éjszakáink.

Hogyan tudok szót érteni, hogyan segítek, hogyan nyugtassam meg, hogyan mondjam el, egyáltalán szóljak-e, hogyan oldom meg, fogom-e bírni, mit tegyek? Lehetek-e őszinte, szabad-e eltitkolni?

Mit feleljek a gyerekeknek, ha azt mondja, azért nem akar az édesanya ölébe ülni, mert büdös. Hogyan reagáljak, ha a gyermek azt mondja, ő nem is fontos az édesanyjának, mert akkor betartaná az ígéretét.

Én az igazat mondom. A gyermek életkorának megfelelően válaszolok kérdéseire. Egy dolgot mindig betartok: soha nem beszélek úgy a vér szerinti családjáról, hogy kételkedni kezdjen abban, hogy érdemelnek e részéről szeretetet és tisztelést.

Három gyerekes nevelőszülő mondja: „Először az ikrek voltak nálam, de csak egy évig (március 1-jén lesz öt éve, hogy hozzám kerültek). Az anyukákkal először havi, majd később kétheti kapcsolattartás volt, aztán már minden hétvégén hazamentek (szoktatás). Eleinte öröm volt anyának és gyerekeknek is, aztán a gyerkőcök elkezdtek mondogatni, hogy anyuka mindig kiabál, nincs videó, nincs ez, nincs az, stb. Akkor már nem mentek olyan szívesen, de a gyámhivatal döntött.”

■ NE VEGYÜK FEL A KESZTYŰT!

Nehéz higgadtnak, türelmesnek maradni, ha minket kritizálnak, szidnak, kioktatnak, szándékosan provokálnak, amikor a gyermeket próbálják ellenünk fordítani.

Nem szabad felvennünk a kesztyűt!

A vér szerinti szülő szakmai kérdésekben nem vitapartner.

Többnyire gyermeknevelési tapasztalattal sem rendelkezik, sőt sokszor e hiányossága miatt kell gyermekét nevelésbe venni.

Jogi ismeretek terén egyetlen dologgal van tisztában, és ezt sűrűn hangoztatja is, pontosan idézve: „nekem jogaim vannak”.

Ne menjünk bele sehová se vezető, meddő vitába, még kevésbé hangos szóváltásba.

Kérjük meg az édesanyját, édesapát, hogy ne itt, ne most, és főleg ne a gyerek előtt beszéljük meg ezt a dolgot. Most próbáljon neki örülni, vele játszani, de utána adjunk lehetőséget, hogy „kiöntse szívét”. Nyugtassuk meg, hogy meg tudjuk beszélni a problémákat, hiszen mi azt szeretnénk, ha jó viszonyban lennénk, hogy nem akarjuk tőle elvenni a gyermekét, hogy mi is segítünk neki abban, hogy a gyermeke hazakerülhessen.

Általában hamar kiderül, hogy tulajdonképpen nem is a nevelőszülővel van baja, csak már annyi csalódáson, keserűségen ment keresztül az életben, vagy éppen csak tehetetlen düh munkál benne egész elhibázott örömtelen élete miatt.

Sokat segít, ha megpróbáljuk megismerni, megérteni. Tudom ez idő függvénye, de megtérül a ráfordítás. Ha átérezzük félelmét, tehetetlenségét, reménytelen helyzetét, gyermeknevelésben való járatlanságát és úgy próbálunk segíteni neki, hogy közben ne bántuk meg maradék önérzetében, akkor sikerrel járunk. Ha a legkisebb jóindulatot látja részünkről, idővel bízni fog bennünk, elfogadja tanácsainkat, és ő is igyekszik megőrizni a jó kapcsolatot.

Segítsük az anyukát, hogy megtanuljon gyermekével úgy foglalkozni, hogy az mindkettőjük számára kellemes élmény legyen.

Próbáljunk benne szerethető tulajdonságot találni. Egyet mindenképpen fogunk: ő is szereti a gyermekét, akit mi nevelünk!

A jó kapcsolat azon túl, hogy örömet ad, nyugalmat biztosít mind a nevelőszülői, mind a vér szerinti családnak, büszkeséggel tölti el a nevelőszülőt, sikerélményt nyújt, amelyre oly nagy szükségünk van munkánk során. Íme néhány nevelőszülői vallomás:

„Nagyon jóleső érzés, mikor a kezdetben húzódozó anyuka, aki nem akarja, hogy a gyereke nevelőszülőhöz kerüljön, egyszer csak azt mondja, hogy örül neki, hogy hozzám került a gyerek, sokkal jobb, mint az intézetben.” Vagy „az ikrek anyukája a kórházban legközelebbi hozzátartozónak engem jelölt meg, most azt mondta, hogy ő azt szeretné, ha hozzám kerülne vissza a lányok”. „A legkisebb anyja amikor bajba került, rögtön engem hívott! Ilyenkor egy „kicsit” büszke vagyok magamra.”

„Nekem sokat segített, hogy tudtam, hogy fogok még találkozni velük, nem válunk el végleg. Különben nem tudom, hogy bírtam volna ki. (Erre is jó a kapcsolattartás, a szülővel való jó kapcsolat ápolása)”

■ SÚLYOS ESETEK

Nem beszéltem még a súlyos esetekről, amikor a vér szerinti szülő ápolatlanul, piszkosan, bűdösen, ittasan, begyógy-szerezve érzékelik a kapcsolattartásra, amikor agresszíven viselkedik, kötekedik, vagy ön- és közveszélyes, vagy éppen bántalmazás miatt került el tőle a gyermek.

Ezek azok az esetek, amit semmiképpen nem tudunk magunk megoldani. A mi feladatunk ilyenkor annyi, hogy segítséget kérve megóvjuk a gyerekeket az ilyen helyzetek félelemkeltő hatásaitól.

Szerencsére olyan súlyos esetről nem tudok az ismerős nevelőszülői körből,

ahol a gyermek, vagy a nevelőszülő közvetlen veszélyhelyzetbe került volna.

■ GYÖKÉRTELENÜL

7. § (4) *A gyermeknek joga van származása, vér szerinti családjá megismeréséhez és a kapcsolattartáshoz.*⁵

Nem egy nevelőszülőtől hallottam, hogy kamasz gyermeke jogos kérésére, követelésére, úgymond magánnyomozásba kezdett, hogy felleljen valamiféle vér szerinti kapcsolatot, miután a hivatalos megkeresések zsákutcába jutottak.

Egyikük mesélte, hogy a megtalált édesanya – finoman kifejezve – nem örült a nagy egymásra találásnak, sőt kérte, hogy minél hamarabb menjenek el, mert félt a gyermek létezéséről mit sem sejtő élettársa kiszámíthatatlan reagálásától.

A gyermek csalódottsága ellenére megnyugodott, és addig is jó kapcsolata bensőségebbé vált nevelőanyjával.

Középkorú, volt állami gondozott ismerőssémmel beszélgetve csaknem mindig szóba kerül a gyermekvédelem. Nem győzi eleget hangsúlyozni a vér szerinti kapcsolat fontosságát. De azonnal bezárkózik, amikor családjáról érdeklődöm. Több sikertelen párkapcsolat után egyedül él, gyermeke nincs, gyakran küzd munkahelyi és anyagi gondokkal.

Szinte kivétel nélkül minden nem vér szerinti családjában növekedő gyermek szeretné megismerni biológiai szüleit. Ki előbb, ki utóbb. Hogy ennek a vágyának hangot ad, vagy magába zárja, az függ saját személyiségétől és nevelőszülőjével való kapcsolatától. Nagyon sok nevelt gyermek, főleg, ha érzelmileg erősen kötődik nevelőszüleihez, súlyos lelki válságot él át, lelkiismeret-furdalás gyöttri, jogos és természetes kíváncsisága, vágya miatt, áruháznak érzi nevelőcsaládjával szemben. Sokszor maga sem érti, miért hiányzik neki vér szerinti anyja, apja, amikor itt olyan jó, hogy mit vár ettől a találkozástól, de érzi, ennek meg kell történnie.

Legjobb, ha minden segítséget megadunk ennek érdekében. Nem hiszem, hogy félnünk kellene attól, hogy vér szerinti szülei megtalálásával elveszítenék

a gyermek szeretetét. Inkább újabb bizonyítékát látja segítőkészségünkben annak, hogy mennyire fontos nekünk.

A gyökértelenség alacsony önértékeléshez, önbizalomhiányhoz, identitásvarharhoz vezet. A gyermek, vagy fiatal nem tudja valójában kicsoda, honnan jött, nem tud magáról helyes énképet kialakítani, ami zavaros érzelmeket, feszültségeket szül. Ezek további következménye – ha a serdülő, vagy fiatal segítség nélkül magára marad –, gyakran antiszociális, esetleg önpusztító viselkedés.

■ IDENTITÁSFEJLŐDÉS

A serdülőkor legfontosabb feladata az identitás kialakítása, a válasz megtalálása a „Ki vagyok én?”, „Merre tartok?” kérdésekre. A serdülők identitásuk keresése közben a számukra legfontosabb személyek nézeteit próbálják csokorba szedve saját énképükbe illeszteni. Ezek a személyek lehetnek tanáraik, szüleik, barátaik. Erik Erikson pszichoanalitikus identitáskriszisnek nevezi ezt az önkereső, önmeghatározó folyamatot. Amikor ez a folyamat sikeres, akkor az egyén elérte identitását. Ez a húszas évek eleje, vagy közepe táján szokott bekövetkezni. Azt jelenti, hogy a fiatal elkötelezte magát egy nemi identitás, egy ideológiai álláspont, egy foglalkozás mellett és képes továbbhaladni más életfeladatok felé.

Amíg ez az identitáskriszis meg nem oldódik, a fiatal nem rendelkezik magáról helyes énképpel, nem tett magáévá belső normákat, amelyek lehetővé teszik, hogy az élet különböző területein értékelhetné saját magát.

Mit tehetünk, hogy a gyermek, majd fiatal helyes énképet alakítson ki magáról?

Emeljük ki, dicsérjük pozitív tulajdonságait. Keressünk számára olyan tevékenységet, amiben sikeres lehet, ez növeli önbizalmát, sikerélményhez juttatja.

Soha ne hasonlítsuk negatív értelemben vér szerinti szüleihez, vagy családjá más tagjához. Itt kimondottan az „olyan vagy, mint apád”, vagy anyád kezdetű monológokra gondolok.

Ha hasonlítjuk, az mindig pozitív tartalmú legyen, pl. „olyan szép, dús a hajad, mint az édesanyádnak”.

Hagyjuk, hogy kipróbálja önmagát. Ha nehéz feladat előtt áll, segítsük, biz-

tassuk, hogy sikerülni fog, meg tudja csinálni.

Beszélgessünk vele gyakran, hagyjuk, hogy kifejezésre juttassa érzelmeit. A negatívokat is. Magyarázzuk meg neki: nem baj, nem bűn, ha gyűlöletet, haragot érez és nem gyengeség, vagy gyávaság, ha fél, szorong. Ha megérti, hogy joga van átélni érzelmeit, képes lesz önmagát elfogadni. Adjunk alternatívát feszültségei levezetésére. Ha nem teheti közvetlen módon, hiszen nem veszekedhet pl. tanáraival, tanítsuk meg, hogyan teheti közvetetten. Erre kiválóan alkalmas egy hosszú gyaloglás, egy tenisz-, vagy focimeccs.

Soha ne szégyenítsük meg mások előtt! Ne fecsegjük ki ránk bízott titkait! Legyünk együtt érzők, ne bagatellizáljuk el gondjait.

Legyünk hozzá őszinték, ne hazudjunk neki, ne hallgassunk el előle fontos tényeket „kíméletből” se!

Kisebbik nevelt fiam öt évesen gyakran kérdezett édesapjáról, én miután a határozatban olvastam, tudtam, hogy meghalt. Alkalmas időben – temetőlátogatás kapcsán – tapintatosan elmondtam, hogy édesapja is valahol egy ilyen temetőben nyugszik. (Később a fiam előző nevelőszülőjétől megtudtam, hogy édesanyja kifejezetten megtiltotta neki, hogy elmondja a gyerekeknek.)

Nekem az a véleményem, hogy el kell mondani a gyerekeknek a halálhírt is, joga van tudni, akkor is, ha fáj. Így már érti, miért nem jöhet apukája, nem várja hiába, nem táplál hiú reményeket. És megteheti, hogy meggyújt egy szál gyertyát kegyeletképpen, rá emlékezve.

8. § (1) *A gyermeknek joga van a szabad véleménynyilvánításhoz, és ahhoz, hogy tájékoztatást kapjon jogairól, jogai érvényesítésének lehetőségeiről, továbbá ahhoz, hogy a személyét és vagyonát érintő minden kérdésben közvetlenül vagy más módon meghallgassák, és véleményét korára, egészségi állapotára és fejlettségi szintjére tekintettel figyelembe vegyék.*⁶

⁵ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

⁶ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

Joga van tudni mindenről, ha róla, vele kapcsolatban döntenek a felnőttek. Vegyük figyelembe véleményét, kérését. Vegyük őt komolyan. Ha lehet, engedjük dönteni. Hagyjuk meg neki a tévedés jogát is! Bízunk benne, ne ellenőrizgessük állandóan, és mindenekelőtt biztosságot feltétel nélküli szeretetünkről.

■ ANYA CSAK EGY VAN?

Itt térek ki egy szintén sok vihart kavarázó kérdésre: hogyan szólítsa a nevelőszülőt a nevelt gyermek?

Bevált gyakorlat, hogy a nevelt gyermekek szinte kivétel nélkül anyának, apának szólítják nevelőszüleiket. Az elmentő szerint a nevelőszülők szólították így magukat a gyermekekkel, szerintük helytelenül. Az igazság viszont az, hogy többnyire a nevelőszülők nagyobb gyermekei mellé, később nagyobb nevelt gyermekei mellé kerülnek „kistestvérként” az újabb nevelt gyerekek. Mindenféle ránevelés nélkül egyszerű beletanulással, „belecsöppenéssel” történik az, hogy az új gyermek is azokat a megszólításokat használja a családban, amit a többiek hall. A nevelőszülő „bűne” mindössze annyi, hogy hagyja.

Bizonyára kevesebb súrlódás lenne a vér szerinti szülővel, ha anya és apa helyett néni és bácsinak szólítaná a gyermek nevelőszüleit, megszüntetve ezzel a féltékenység kiváltó okát. De vajon a gyermeknek is jobb lenne így? Magyarózkodni óvodában, iskolában, hogy miért mindig egy néni viszi haza, hol van az anyukája. És vajon hogyan nevezné a családban nevelkedő többi gyereket? Ha nem testvérei, akkor kik ők?

A nevelőszülő szó nem nevelőanyát és nevelőapát jelent?

Három gyermekes nevelőszülő mondja: „Engem is anyának szólítanak. Kezdetben a keresztnévemen szólítottak, fiam a bölcsiben a többi kisgyerekek mondta is: „Nektek van anyukátok, nekem meg van Andikám” (ettől mindig el is lágyulok). Aztán egyszer csak elkezdte mondogatni, hogy anya és várta a reakciót – én meg ugyanúgy tettem mindent, mintha a keresztnévemen szólítana és rövid időn belül már csak anya voltam. A kislány még jó ideig Andinak szólított utána, ő akkor kezdett „anyázni”, amikor barátkozni kezdtünk a legkisebbel – fél-

tékenység! A pici meg már ebbe csöpent bele. Ezzel kapcsolatban az a nézetem, hogy ha a gyerekeknek ez kell a boldogsághoz, akkor ezt nem szabad megtagadni tőle, de erőltetni ugyanúgy nem szabad.”

■ KAPCSOLATTARTÁSAIM

Nem állítom, hogy mindhárom gyermek édesanyjával és a nagymamákkal való jó kapcsolatomból fakadóan alakult és alakul pozitív irányba a kezdeti nehézségek, vagy a közben jelentkező ütközések ellenére.

Azt sem hinném, hogy az átlagosnál jobb „vér szerinti anyaggal” dolgozok. (Mindhárom gyermekem édesanyja skizofréniában szenved, mindhármukat gondnokság alá helyezték és leszázalékolták, egyikük állami gondoskodásban nőtt fel, egy közülük szenvedélybeteg, ugyancsak egy enyhén értelmi fogyatékos, mindhárman felügyelet mellett látogathatják gyermeküket.)

Nincs mindenkire és minden helyzetre alkalmazható hatásos módszerem sem.

De azt biztosan tudom, ha féltetéve minden személyes sérelmünket, mindig a gyermek jogait és érdekeit tartjuk szem előtt, és ezt megtapasztalják a vér szerinti szülők, akkor nem is lehet másképp.

■ Első kapcsolat

Nagyobbik nevelt fiam édesanyja, nem sokkal a gyermek családba kerülése után jelentkezett és láthatást kért. Kíváncsian vártam a találkozást, hiszen szinte semmit nem tudtam róla. A helyezési tárgyaláson nem jelent meg. Mindössze annyit mondtak róla, hogy a csecsemőotthonban ritkán látogatta a gyermeket, illetve egy időre el is lett tiltva magatartása miatt.

Könnyű dolgom volt a három éves barátságos, mindenre nyitott kisfiúval. Hamar megbarátkozott a számára ismeretlen, ahogy ő nevezte el „másik aná”-val. A barátság igazi anya-gyermek kapcsolattá válnak innentől kezdve csupán az édesanya hozzá nem értése, passzivitása volt az egyetlen akadály, ami nem tűnt reménytelen, megoldhatatlan problémának, hiszen azonnal látszott, hogy kész az együttműködésre, szívesen vette az irányítást, tanácsot a gyermekével va-

ló foglakozásban, akár tanácsadóm, akár az én részemről. Örömmel tapasztalta az azonnali visszajelzést a gyermek kezdődő ragaszkodásában.

Sajnos váratlanul, jelzés nélkül és számkra ismeretlen okból hónapokra eltűnt, ami a további évek alatt többször megismétlődött. Ezekben az időszakokban családgondozója többször próbált hozzá eredménytelenül bejutni, tanácsadóm is, én is levélben kerestük meg, amire nem jött válasz. Egyszer csak amilyen váratlanul eltűnt, ugyanolyan váratlanul megjelent és újra látogatni kezdte kisfiát.

Gyermekem egyik éves felülvizsgálatánál derült ki, miután megint pár hónapig szünetelt a kapcsolattartás, hogy édesanyja vidékre költözött. Innen, már a távolság miatt, anyagi és egyéb gondjai miatt sem tudta a határozatban foglaltak szerinti háromheti kapcsolattartást megoldani.

Több alkalommal látogattuk meg néhány órára vidéki otthonában, a TEGYESZ szervezésében. Megismerhette a gyermek a tágabb családot, rokonságot.

Így szembesült azzal a ténnyel, (vele együtt mi is) hogy cigány származású. Ez a felfedezés kisebb lelki válságot okozott neki.

Édesanyja, ugyan csak hébe-hóba látogat, de ragaszkodik a gyermekhez, időnként bensőséges hangú levelet ír neki – figyelmeztetve a jó tanulásra, szófogadásra -, pénzt küld, telefonon beszél vele.

Szeretné őt saját háztartásában nevelni (ennek érdekében évek óta, évente legalább kétszer kéri az átmeneti nevelésbevitel megszüntetését, amit a gyámhivatal labilis egészségi-idegi állapota miatt rendre elutasít). Amíg ez nem lehetséges, azt kéri, hogy legalább a szünidőket töltsse nála a gyermek.

Megjegyzem az időszakos kapcsolattartás kérésekor olyan átéléssel bizonygatja, hogy rendszeresen látogatja a gyereket, kénytelen vagyok -persze csak magamban – nyugtázni, hogy ha mindez nem velem történne, én is elhinném.

Első alkalommal őszintén felháborodtam ezen a kérésen, hiszen a gyermeket négy és fél év alatt mindössze hét alkalommal látta, ebből négyszer volt ő az aktív látogató, három alkalommal házhoz

vittük a gyereket. Igaz voltak közben levelek és telefonok. Úgy éreztem, hogy ez a kapcsolat kevés ahhoz, hogy napokra nyugodtan rábízhassem a gyermeket, ezért nem támogattam kérését. Azt kértem, bizonyítson és teljesítsen az édesanya is. Vegye a fáradságot, hogy havonta meglátogatta gyermekét, akkor én is szívesen engedem hozzá nyaralni. Elutasító határozat született.

Ezután következett egy időszak, amikor intenzíven látogatott, majd sor került az első nyaralásra is.

Fiam, édesanyjánál töltött első pár napos nyaralása után élménybeszámolóját így kezdte: „anyám naponta többször elmondta, hogy ő az én anyám, ő szült és neki köszönhetem az életemet” – és kérdően nézett rám. Ez így igaz, kisfiam, feleltem, – de nagyon kellett uralkodnom magamon, hogy hozzá ne tegyem, „de semmi többet!”

Azóta újabb három alkalommal töltött több-kevesebb időt édesanyjánál iskolai szünetidő alatt. Mindig félve egyezem bele, azzal a kikötéssel, ha előbb szeretne hazajönni, teljesítse kérését édesanya, hiszen a gyermek nem volt még távol tőlünk egy hétnél tovább. Erősen kötődik hozzám és családom minden tagjához, ezt rajzain is szívesen örökíti meg.

Legutóbbi nyaralásából két hét után szokatlanul csendesesen, lehangoltan jött meg – időközben tíz évessé cseperedett fiam – a határozatba foglalt három hét letelte előtt. Pár nap elteltével végre el tudta mondani sírva, hogy a nagymama nem engedte, hogy engem telefonon felhívjon, pedig ki is fizette volna a zsebpénzéből. A nagymama nem szépen beszél rólam, állandóan az a téma, hogy én csak egy idegen nő vagyok, aki csak pénzért nevelem őt, hogy nem szabad rólam beszélnie, mert idegesek lesznek tőle, hogy a nagymama szerint mennyivel jobb lenne, ha nem én nevelném, hanem a közeli gyermekotthonban élhetne.

Ezért volt hát „honvágya” a gyerekeknek, már másnap este. Annyira sírt, hogy édesanyja felhívott, nyugtassam meg, beszéljem rá, hogy maradjon még, mert ő nem azért szülte, hogy sose örülhessen neki. És én még rábeszéltem, bele is egyeztem, azzal a feltétellel, ha naponta felhívom. Ezért volt hát olyan szűkszavú az én csacsogó fiacskám a telefonban, ép-

pen csak köszönt, „minden oké”, mondta, és már adta is át édesanyjának.

Tőlem telhetően próbáltam megnyugtatni, de közben forrt a vérem. Nem az bántott, hogy engem ért sérelem, persze kicsit az is. Azok után, hogy még pénzt is adtam az édesanyjának, hogy el tudja rendesen látni a gyereket. Az fájt, hogy a gyermek érzéseire ennyire nem tudnak tekintettel lenni.

Szerencsére nem értem el az édesanyját aznap telefonon. Valószínűleg soha nem bocsátanám meg magamnak, ha fiam füle hallatára zúdítottam volna édesanyjára – keresetlen szavakkal – akkor éreztem dühömet. Így már másnap higadtan, átgondoltan mondtam el, hogy mennyire csalódtam benne, és hogy nem fogom támogatni a további időszakos kapcsolattartás kérését.

Azóta már átbeszéljük az egész dolgot. Elnézést kért tőlem és a gyerektől is. Igazából nem is ő tehetett a történetekről, ő is csak szenvedő alanya volt az egésznek. Mindössze annyi róható fel neki, hogy nem merete megvédeni a fiát anyjával szemben.

Kapcsolatunk jó, gyakran hív telefonon, egyeztetjük a tervezett nyaralás időpontját. Fontosabb családi ügyekben, sőt perpatvarokban, betegségekben azonnal engem hív, tájékoztat.

A gyerek hamar túltette magát a dolgon, végül is ezt leszámítva jól érezte magát. Összebarátkozott a szomszéd gyerekekkel, jókat fociztak, kirándultak.

Újra tud szeretettel beszélni vér szerinti családjáról és várja a következő nyarat.

■ Második kapcsolat

Nevelt lányom édesanyja és nagymamája virágcsokorral érkeztek a helyezési értekezletre. A láthatóan beteg, zavart, fiatal édesanyját, aki egyszerre mosolygott és könnyezett, azonnal a szívembe zártam.

A kislány két éves volt és érzelmileg nagyon sérült. Sokáig hallani sem akart semmiféle találkozásról vér szerinti rokonaival. Sőt egyáltalán senkivel. Amikor észrevette, hogy a figyelem ráirányul, azonnal hisztérikus sírásba kezdett, majd elbújít, és a „látogató” távoztáig semmi kérésre, ígéretésre sem volt hajlandó előjönni. Nagyon sok türelemmel, óvatos

próbálkozásokkal, elértük, hogy végre elviselte jelenlétüket. Eleinte a kapcsolattartások (kéthetente) az otthonomban történtek, ez nyugtatólag hatott a szorongó kislányra.

Sokat segített a másik nevelt gyermekem „akaratlan” közreműködése. Az ő közvetlen, barátságos lényé lett az indikáló abban, hogy a kislányban is elinduljon egy kíváncsi közeledés, amely végül eredményre vezetett. Édesanyja és a nagymamák rendkívül boldogok és hálásak voltak, hiszen a gyermek csecsemőotthonban töltött két éve alatt, gyakori látogatásai ellenére mindvégig idegenek maradtak egymás számára.

Csak hogy a „vendégeskedések” egyre gyakoribbá és hosszabbá váltak. Előfordult, hogy a délelőtti érkező anyukát a gyerekek fürdetése és elaltatása után tudtam csak hazaküldeni. Gyakran hívott telefonon késői órákban, csak, mert hiányoztunk neki, vagy egy kicsit beszélgetni akart. A két nagymama is sűrűn megjelent, előre nem jelzett időpontokban is. Ezek a váratlan betoppánások megijesztették a kislányt. Neki nagy szüksége volt arra, hogy minden várható eseményre előre felkészítsem, hogy a mindennapi történések előre kiszámíthatóak legyenek.

Ráadásul, a látogatások alkalmával egyre többször lett puszkaporos a levegő: a nagymamák egymás családját, meg az édesanyját okolták a kislány intézetbe kerülése miatt. Gyakran kellett elválnom a „társalgás” fonalát a nem gyerekfülnek való téma miatt.

Kislányom törekény biztonságérzetének megóvása és családom nyugalmanak megőrzése érdekében a kapcsolattartást külső helyszínre tereltem – oda nem érkezhettek váratlanul – anélkül, hogy őket ezzel megbántottam volna. Olyan indokot találtam, amely számukra teljesen érthető és elfogadható, és ami a lényeg, még igaz is volt. A másik nevelt gyermekem időközben annyira megkedvelte őket, hogy ő volt az első, aki eléjük szaladt érkezésükkor, ő igényelte a nagyobb figyelmet tőlük, ami kezdetben jól jött a barátság kialakításában a kislány és családja közt, de később már zavaróvá vált. Ezért azt ajánlottam, hogy próbáljuk meg a kapcsolattartást házon kívül, a másik gyermek jelenléte nélkül megvalósítani.

Így két problémát sikerült megoldanom egyszerre.

Kezdetben a házukhoz közeli játszótér, majd az édesanya területében levő, végül a mi lakóhelyünk családsegítő központjának vendég- és játszószozája lett a találkozások helyszíne. Időnként az édesanya kérésére külön programokat is szerveztem: kirándultunk, bábszínházba, kiállításokra, játszóházakba mentünk együtt (a két kicsi, ő és én).

Akkorra nevelt fiam is valamennyire kezdett eligazodni, a család, a vérrokonság, a kapcsolattartás bonyolult szövevényében. Megértette, hogy van egy közös anya, akin lehet, sőt kell is osztozniuk, és mindkettőjüknek van külön édesanyjuk, akiknek a látogatása csak saját gyermeküknek szól.

Kislányom édesanyja mérhetetlenül hálás és boldog volt ezekért az együtt töltött napokért. Azt mondta, én vagyok az első, aki őt igazán megérti és szereti. Állítása szerint édesanyja szégyellte magával vinni viselkedése miatt. Igaz, ami igaz, gyakran hozott zavarba – állapotából adódó – gyermek viselkedésével. Előfordult, hogy a legképtelenebb helyeken akart azonnal enni, inni, vagy pisilni, vagy éppen hirtelen tapsikolni, sikkantgatni kezdett örömeiben. Ilyenkor egészen egyszerűen gyerekként kezdtem kezelni, ugyanúgy, mint a két kicsit, és ez be is vált. Értelmi szintje valóban egy 7-8 éves gyermekének felelt meg. Egyszer azal állított be kislányához, hogy „milyen finom kukoricát hoztam neked”, majd a gyerek várakozására közölte, hogy „csak megettem, mert nagyon éhes voltam.”

Kislányom igényelte, hogy mindig jelen legyek a találkozások alkalmával. De már szívesen játszott édesanyja társaságában. Időnként tiltakozott viharos és harsány szeretet megnyilvánulásai ellen, de végül is jó úton haladtunk a kapcsolatépítésben.

Sajnos az édesanya romló pszichikai állapota miatt hosszú pszichiátriai kezelése váltak szükségessé. A kapcsolattartás hetekig, sokszor hónapokig tartó szünetelése után újra előlről kellett kezdenünk az egész kapcsolatépítést, a kislány érzelmi elhidegülése miatt. Próbáltam ugyan a kórházban is tartani vele a kapcsolatot, de az érzékeny gyermeket ijesztette a környezet, a telefonon-kapcsolat pedig kevésnek bizonyult.

Végül az édesanya (4 évvel megismerkedésünk után) értelmi fogyatékos otthonba került elhelyezésre, ahol a folyamatos, rendszeres kapcsolattartás már nem volt biztosított, egyrészt a hatalmas távolság, másrészt családi problémáim miatt. (Nevezetesen édesanyám, gyermekeim szeretett nagyjia, az én legnagyobb segítségem élete utolsó harcát vívta a szervezetét megtámadó súlyos betegséggel.)

A nagymamákkal továbbra is tartottuk a kapcsolatot. Máig őrzöm a nagymama jegyzőkönyvbe mondott szavait kapcsolatunkról.

Kislányom és apai nagyanyja időközben érzelmileg közel kerültek egymáshoz. A nagymama egy évnyi intenzív találkozás, hétfégi vendégeskedés után a gyámhivatalnál kérvényezte, a gyermek családjába fogadásának engedélyezését. A gyámhivatal határozatára hónapokig kellett várni, mert a gyermeket soha nem látogató, és soha nem érdeklődő édesapa, saját anyjával való személyes ellentéte miatt nem volt hajlandó aláírni, hogy hozzájárul a családba fogadáshoz. Végül a nagymama szóbeli ígérete – miszerint ha aláírja a nyilatkozatot, nem perli gyermektartásért – bírta jobb belátásra. Csak zárójelben jegyzem meg, hogy számomra érthetetlen, miként függhet egy gyermek sorsa egy olyan apától, aki hét év alatt egyetlenegyszer sem tett halvány kísérletet sem arra, hogy gyermekéről a legcsekélyebb információt is megszerezze. Ha ez az eljárás így szabályos és törvényes, akkor szerintem ez a törvény rossz.

A hazagondozás két éve történt. Gyakran találkozunk. De ez már egy másik történet.

■ A SZERETET PRÓBÁJA

54. § (1) *Nevelőszülő az a nagykorú, cselekvőképes, büntetlen előéletű, a külön jogszabályban meghatározott felkészítő tanfolyamon eredménnyel részt vett személy lehet, aki személyisége és körülményei alapján alkalmas a nála elhelyezett gyermek kiegyensúlyozott fejlődésének biztosítására, és a családjába történő visszakerülésének támogatására.*⁷

Minden elválás, minden búcsú fájdalom

⁷ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

mas. Nem lehet eléggé felkészülni rá. Veszteség ér, amit fel kell dolgoznunk. Pedig előre tudtuk, hogy ez bekövetkezhet, hogy egyszer el kell engednünk a gyermeket. Erre vállalkoztunk, ezen dolgoztunk. Kiálltuk a szeretet próbáját. Most mégis nagyon fáj.

Kislányomat fokozatosan, és jóval az esemény előtt kezdtem felkészíteni arra, hogy nemsokára a mamával fog lakni, nélkülünk, de amikor csak akar, találkozhatunk. Szerencsére a köztünk levő földrajzi távolság ezt lehetővé teszi. Minden rendben volt, szívesen tervezett, hiszen már sok hétfvét töltöttek együtt. Megbarátkozott a szomszéd kislánnyal, szívébe zárta a mama felnőtt lányát, az ő nagynénjét. Közös csomagoltuk még itt levő ruháit, játékait, és pakoltuk az autó csomagtartójába. Szépen elköszönt családom minden tagjától és a kapu felé indultunk. Talán akkor tudatosult benne, hogy ez a költözés már végleges, talán akkor tört rá a búcsú fájdalma, megragadta a kerítést, vigasztalhatatlan keserves zokogásba kezdett. Erőszakkal tették autóba, ahonnan minden igyekezetével utánam kiabálva szabadulni próbált. Könnyeimet nyelve tehetetlenül néztem a távolodó autó után.

■ Harmadik kapcsolat

Kisebbit, akkor öt éves fiam édesanyja fél évig abban a hitben élt, hogy gyermekét örökre adták, és többé nem láthatja. Elmondása szerint ezt hitette el vele saját felnőtt lánya, aki egyben a kirendelt gondnoka.

Véletlen folytán akadt a nyomunkra, azóta rendszeres kapcsolattartó. Kéthetente találkozunk a TEGYESZ-ben. Mindössze két alkalommal fordult elő, hogy nem jelent meg az előre megbeszélte időpontban. Késni viszont gyakran szokott.

Gyermekeit szereti, látogatásai alkalmával szatyornyit ruhával, játékkal, csemegekkel kedveskedik neki.

Voltak problémáink, amelyet többkevesebb sikerrel meg tudtunk oldani.

Első ütközés rögtön az első találkozásnál történt, amikor meghallotta, hogy a kisfiú anyának szólít, ami az említett előzmény után teljesen érthetően sokként hatott rá. Nem győzte meg, nem nyugtatta meg a magyarázatom, hogy a gyermek kérte, hogy így szólíthasson,

mert a másik kisfiú is így hív, ő viszont mindig is az édesanya lesz. Ez a téma még hosszú hónapokig napirenden volt. Hazafelé sírva mesélte a gyermek, hogy már megint miket mondott anyu. Ha csak pár percre hallótávolságon kívül kerültek, azonnal szidni kezdte a gyermeket, és erőszakosan magyarázta, hogy az nem az ő családja, ahol most él. „Én vagyok az anyád”, „az a kisfiú nem a testvéred”, „az a nő nem az anyád” – hajtogatta egyre. A gyermek szembeszállt anyjával, azt kiabálta vissza, „de igenis, ő a nevelőanyám” és makacsul ragaszkodott ahhoz, hogy továbbra is anyának szólítson engem.

Tanácsadóm – miután segítségét kértem – próbálta jobb belátásra bírni az édesanyát, hogy ne szidja a gyermeket, de ő letagadta, azt mondta, a gyermek találja ki az egészet, és akár szembesítheti is őket. Természetesen ettől eltekintett.

A gyerek szorongott a láthatások miatt, előfordult, hogy aznap reggelre bepilsit, nem akart menni.

A láthatások civódással teltek. Az anyuka mindennel elégedetlen volt, szapult a gyermek rajzait, képességét, szidta, amiért nem tud – öt évesen – írni, számolni. Amikor említettem neki, hogy a gyerek fejlesztő osztályba fog járni, azt kérdezte tőle: „hülyének érzed magad, kisfiam?”.

Gyakran beszélt neki vér szerinti, felnőtt testvéreiről, akik utálják őt, és megakadályozzák, hogy végre és végleg haza kerülhessen. (Kértem, hogy ne mondjon ilyeneket, de azt felelte rá, ez az igazság.) Erőszakkal akarta etetni, itatni a gyereket, ami ellen ő hevesen tiltakozott. Még a jelen levő másik nevelt gyermekemre is próbálta ráerőszakolni akaratát.

A gyerek állandóan hozzám szaladgált panaszkodni, ez tovább rontotta a helyzetet.

Ekkor már kértem magam helyett más felügyelőt a kapcsolattartáshoz és azt is, hogy próbáljanak más helyet biztosítani, mert a TEGYESZ aulájában nem nagyon lehet rajzoláson kívül egyebet csinálni.

Eléggé patt helyzetben voltunk. „Kínomban” világosan és határozottan közöltem az anyukával, hogy ha még egyszer leszidja a gyereket, többet nem fogom elhozni. Hatásos volt.

Miután a felügyeletet a tanácsadóm, a gyámügyi tanácsadóm, és a pszichológus vette át, azonnal, látványosan javult a kapcsolat. A látogatás azóta a játékokkal teli látogatószobában történik, ahová szívesen megy a gyermek. Már tudnak anyjával egyetértésben, színezni, társasozni, igaz a koordinálásra még mindig szükség van egy külső felügyelő részéről.

Két alkalommal, a gyermek egy-egy napot nővére felügyeletével anyja otthonában töltött, ahol elmondása szerint jól érezte magát, és vágyik is újabb vendégeskedésre.

A mi kapcsolatunk is jobb lett az anyukával. A láthatások után kicsit elbeszélgetünk. Köszöntjük egymást névnapokon. Tanácsot kér hivatalos ügyei intézéséhez. Belenyugodott végre, hogy „anya-társak” vagyunk, igaz még néha megemlíti, hogy majd a gyermek keresztelője után, miután én vállalom a keresztülőseget, keresztanyunak kell szólítania. Látja részemről is az alkalmazkodást, hogy bármilyen napra, időpontra kéri a külön láthatást, nekem mindig megfelel. Tanúja volt, hogy sikerrel „segítettem rábeszélni” a vonakodó gyermeket, hogy menjen el édesanyja otthonába, együtt megünnepelni a karácsonyt. Látja, hogy a gyermek szépen fejlődik, jól ellátott. Örül a kisfiáról kapott fényképeknek. Elégedett a kapcsolattartással.

Én sem bosszankodom már, amikor az anyuka a tizedik félórás késés után újra bejelenti, hogy mindig pontos, és milyen korán el kell ehhez indulnia, de eljátszom a gondolattal, mi történne, ha megjegyezném, hogy ideje lenne lecserélni azt az órát. És tudom ilyen apróságon is múlhat egy kapcsolat kimenetele.

„Aki a bölcsőt ringatja, a világot igazgatja”

7. § (2) A gyermeknek joga van – örökbe fogadó családban vagy más, családot pótló ellátás formájában – a szülői vagy más hozzátartozói gondoskodást helyettesítő védelemhez.

9. § (1) Az átmeneti vagy tartós nevelésbe vett gyermek joga különösen, hogy életkorához, egészségi állapotához, fejlettségéhez, valamint egyéb szükségleteihez igazodóan állandóságot, érzelmi biztonságot nyújtó teljes körű ellátásban, gondozásban, – nemzetiségi, etnikai és

vallási hovatartozását figyelembe vevő – megfelelő nevelésben, oktatásban részesüljön.⁸

Soha ne felejtjük el, hogy a gyermeknek a nevelőcsalád a minta. Sokuknak első biztonságos otthona. Ahol megtapasztalja a fészek puhaságát, a szeretet melegét, az ünnepek fényét, az összetartozás erejét.

Itt tanulja meg a gyermek, hogyan szeressen, hogyan kezelje kapcsolatait, itt tanul toleranciát, tapintatot, tiszteletet a másik ember iránt, itt tanulja meg, hogy mi a jó és mi a rossz, hogy hogyan tartsa kordában indulatait, hogy hogyan kell (Arany János szavaival) „ember lenni mindig, minden körülményben”.

Mély nyomot hagynak nevelt gyermekeink lelkében a családban töltött, együtt átélt rövidebb-hosszabb időszakok, hónapok, évek.

Két éve hazagondozott nevelt lányom neurológiai kivizsgálása alkalmával a „rajzold le a családot” kérésre az én családomat, az ő első családját rajzolta le, vér szerinti családja nagy megdöbbenésére. Rajzán az ő távozása után családbamba került gyermek is szerepel, akit szintén testvérenek tekint. Az együtt töltött öt év nem múlt el nyomtalanul, remélhetőleg egész életében fog őrizni szívében kedves emlékeket.

Felelőségünk óriási, a mi emberségünkötől függ, milyen az a minta, amit közvetítünk, milyen erkölcsi normákat, értékeket adunk át, és végül milyen lesz az a dal, ami nevelt gyermekeink lelkében megszólal.

*„Mindenik embernek a lelkében dal van és a saját lelkét hallja minden dalban
És akinek szép a lelkében az ének
Az hallja a mások énekét is szépnek.”*

(Babits Mihály)

Elek Erzsébet

⁸ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról